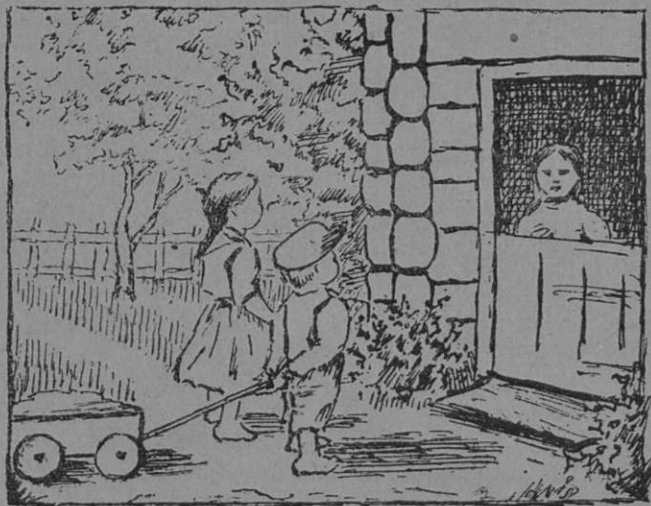

Lermola trädgården.

af

Maria.

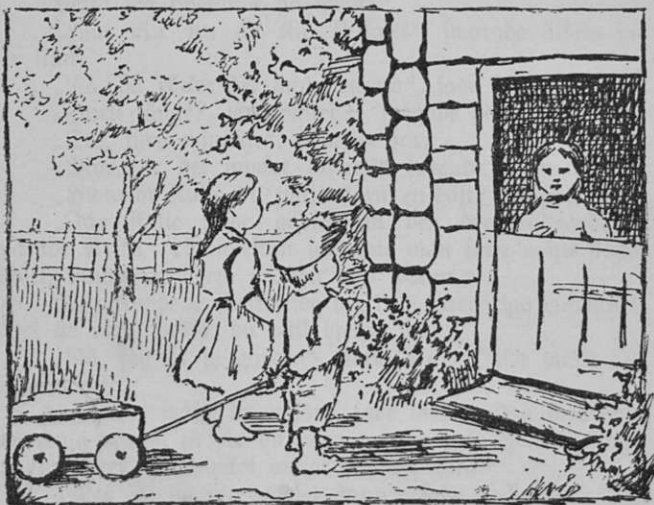

Pris: 35 penni.

Lerwola trädgården.

217

Maria.

Helsingfors,

Finska Litteratur-Sällskapet's tryckeri,

1900.

I.

„Far“, sade lilla Terwola Pekka, „när blir jag så stor att jag kan föra en häst?“

„Huru gammal är du nu?“ frågade far.

Pekka såg tvefande på modren.

„Han blir sju år till Mikaeli“, svarade äldsta syster slinkt.

„Nå, då räcker det ännu en tid“, sade far.

„Huru länge? En winter?“ frågade den lilla gosjen.

„Tre, fyra wintrar“, svarade far.

„Mor, är det mycket länge?“ frågade pysen vidare.

„Svarför skulle du vilja föra en häst?“ frågade mor.

„Jag skulle släpa gödsel till den der trädgården“, svarade Pekka. „Pastorskan sade att man först måste skaffa gödsel, innan vi börja gräfva upp jorden.“

Mor klappade strattande det lilla ljushåriga hufvudet.

„Det är rätt, Pekka, du vill hjälpa mor.“

„Nå, jag är ju gårdens äldsta son. Wißt måste jag börja arbeta.“

„Ja, det måste du wißt“, sade mor. „Jag skall lära dig rensa ogräs, så får du hära watten från sjön och taga upp morötter, och mycket annat kan du göra.“

„Men vi ha inte gödsel ännu“, sade pojken.

„Det blir minsann en duglig jordbrukare af honom“, sade Antti beundrande. „Men hwad är det ni pratar om trädgård, Anna? Låt inte pastorskan narra dig till några herrskapsdumheter, för det ha vi ej råd till.“

„Ty, Antti, huru du kan tala“, utbrast Anna harmsen.

„När har pastorskan gifwit oss ett dåligt råd?“

„Nå, jag menade ej precis det, men du är så benägen att ha det fint och herrskapslikt.“

„Ja, jag kunde verkligen bli ond“, sade Anna, „om jag ej wistte att du är en sådan“ Anna hejdade sig, då hon såg de tre barnens uppmärksamma blickar fästade på sig. „Om man håller snygt i sin stuga och på gården, och barnens näsor äro rena och deras kläder hela, så är det inte ännu så farligt fint“, fortsfor hon lugnare. „Du har ju sjelf sagt, att det gått bättre för oss, oaktadt wi ha bättre mat än förr. Men på det du icke må oroa dig onödigtwis, skall jag berätta för dig om trädgården. Alla somrar komma ju herrskap hit och wilja ha sommarkvarter hos oss, för att torpet ligger wid sjön och så nära ångbåtsled. Bra ha de betalat. Men jag har ofta varit i nöd för maten, ty wi ha ej annat än potatis och fisk, mjölk och bär. Pastorskan har flera gånger talat om att wi borde ha en trädgård. Hon sade att äfwen de minsta stugor i Helsingfors och Abotrakten hafwa en trädgårdstappa och jag ämnar nu försöka. Det är hälsosamt att äta grönsaker och frukt. Dejsutom kunna wi inom några år sälja äppel och bär.“

„Men det tager tid och arbete“, sade Antti betänksamt.

„Jag skall försöka att hinna dermed och barnen hjälpa mig. Mina är redan tolf år, Lisa nio år och Pekka tycks ju ha god wilja“, tillade hon leende.

„Men så är det gödseln“, sade Antti.

„War inte orolig“, sade Anna, „redan i två års tid har jag, genom att följa pastorskans råd, jamlat till en komposthög. Hon sade att man, om man håller rent efter grisar, höns och får, sköter sophögen wäl med kärrmylla och torra löf, får en utmärkt komposthög. Beswäret betalar sig, utom att man har det snygt för sig sjelf och kräken, luften är frisk och gården ren. Det war dertill jag behöfde kärrmyllan jag bad dig släpa till hörnet bakom fårkättan.“

Antti såg ännu litet orolig ut. „Nå, om det ej kommer att kosta“, sade han långsamt.

„Det kommer ej att kosta“, swarade Anna rakft. „Jag war också rädd för kostnaden, derför har jag funderat på det i flera år, men sedan jag war i Helsingfors, — då jag reste till klinikum för Minas ögon, — så har jag kommit på andra tankar. Öfwerallt wid jernvägen såg jag äppel-

träd, bärbuskar och trädgårdar invid de små stugorna, och när jag gick på torget hörde jag af gummorna huru mycket penningar de fingo för sina äppel, päron och sticelbär. Fattiga och rika finnes ju der, som här, torp och inhyssingar, statfolk och hemman. Var du lugn, Antti."

Under tiden hade Lisa och Pekka gått ut för att leka. Det var en wacker wårdag och Pekka hade tagit fram sin lilla kärva.

"Nu skola wi leka att wi släpa gödsel", föreslog Lisa.

"Ja, men hwarifrån så wi den?" frågade Pekka.

"På landsvägen här utanför fins huru mycket som helst", svarade Lisa.

"Ja, den skola wi släpa till trädgården!" ropade Pekka glad.

"Du med din trädgård!" skrattade Lisa.

"Ja, ja! Pastorstkan sade till mor, att när man har egen trädgård så så också fattigmansbarn äta äppel och morötter. Mins du huru söta morötterna woro, som wi fingo af prestgårdsbarnen?"

"Ja."

"Nå, ser du det! Kom! Hej, Lisa, du är wäl häst?"

Lisa sparkade och gnäggade till svar. Pekka spände henne för kärvan.

"Åh, så mycket gödsel här fins!" utbrast Pekka förtjust, "och tänk hwad det blir i sommar, när hela byns kor gå här förbi, och prestgårdswallen och våra egna kor. Och alla resjande som fara förbi. Här fins guld! Far säger att gödseln är bondens guld."

"Se så, prata inte nu", afbröt honom Lisa ifrigt, "ös på! Jag går hem efter en spade till, så ösa wi båda."

"Swar skola wi stjelpa af lasjet?" frågade hästen litet senare.

"På gräslindan utanför fönstren", svarade Pekka afgörande. "Pastorstkan sade, att trädgården skulle bli under fönstren."

Häst och karl arbetade nu slitigt, ända tills de blefwo infallade till middagen.

"Wi hafwa släpat gödsel till trädgården", berättade Pekka, sedan han swäljt ett par skedar soppa.

„Det är rätt“, sade fadren, som trodde att barnen bara lefft. „Guru många lars ha ni hunnit med?“

„Beffa såg förlägen på Lisa.“

„Tretton lars“, svarade Lisa.

„Det är ej så litet från frukosten till middagen“, sade fadren leende.

Medan flickorna diskade, gick Anna ut för att se om sina väfvar som lågo ute på bleket. Midt på den vackra gräslindan, en half meter från den långa hvita lärftsväfven, såg hon då en duktig gödselhög.

„Nej, men det fins då inte någon dumhet, som de ungarna ej hitta på“, utbrast hon ond. „Beffa och Lisa, kom hit! Guru understår ni er att skräpa ned gräset der väfvarna skola ligga?“

Lisa såg häpen ut. Hon måste ju alltid answara för den yngre brodrens snedsprång, utom sina egna.

Men Beffa stoppade händerna i byrstickorna och svarade modigt: „nä, det är ju till den der trädgården. Pastorskan sade, att den skulle bli under fönstren.“

Pojken såg så tvärsäker och rolig ut, att modren skrattande grep honom i den lusa luggen och ruskade om honom en smula. „Jag borde lugga dig riktigt duktigt“, sade hon, „men det får vara, efter du ej menade illa. Släpa nu fort bort allt det här till komposthögen bakom färfättan. Potatislandet under gaswelfönstren skall bli trädgård.“

Barnen sprungo bort efter sin färva, men Antti, som suttit på en sten i närheten och röft sin pipa, såg efter dem med ett beundrande leende.

„Den karlen är inte dum“, sade han belåtet, „nog kommer han att sköta torpet när jag lägger ögonen till. Gråla inte på honom, Anna. Efter han will ha trädgård, så skall han få. Hvar skall den bli?“

„Der under gaswelfönstren. Pastorskan sade att der är god, färdigodlad jord, och så ligger den åt öster och söder, och sjön nedansför, så att det är lätt att få watten. Skogen skyddar den för nordanwinden.“

„Godt. Jag skall plöja upp jorden åt dig i afton, bara du säger hurn mycket du will ha.“

Antti återgick till sitt arbete, men hans hustru log. „Han är så förtjust i pojken att han låter oss få trädgård, bara för hans skull.“

Så stickade hon bud och bad pastorfskan komma och rådgöra huru stor trädgården borde blifwa och hwad som wore till först att göra.

II.

Den goda pastorfskan hade lofwat komma till Terwola till en hel dag, ty hwarfen Antti eller Anna hade någon föreställning om huru man skall anlägga en trädgård.

Antti hade att plöja en åker nära torpet och blickade ofta hemåt för att se hwad de hade för sig der.

„Pastorfskan“, sade Anna, „Antti har lofwat hela detta lilla potatisland till trädgård, ända fram till stranden, men ingalunda kunna wi sköta om så mycket?“

„Jnte genast, men med tiden, när barnen blifwa större och du stickligare. Nu taga wi en del till trädgård, i återstoden sätta wi amerikanska potåter, som blifwa färdiga i slutet af Juli, om sommaren är gynnlig. — Mina, hemta ett långt rep och metermättet. Visa, skaffa några korta, stadiga käppar, hwilka wi kunna sticka i jorden som märke.

Trädgården indela wi i fyra kwarter. Man använder nemligen i trädgården, likasom wid åkerbruket, wexelbruk.

Bladwårter, såsom spenat, persilja, dill och kål, sås i nvgödsblad jord.

Andra året får man i de samma bänkarne skidfrukter, såsom ärter och bönor.

Tredje året får man der rotfrukter, såsom morötter, rådisor, kålrötter, rödbetor. Rotfrukterna tycka om magrare jord. Bladwårter om fet jord. Nu mäter jag ut afståndet från byggningen. Här sticker jag en käpp i jorden. Tag nu, Anna, andra ändan af repet, och gå bort till den der unga rönnen. Så. Stick en käpp i jorden. Nu få wi medelst repet en rak linje. Visa och

Beffa, gå ni och trampa på repet, så att det blir en fåra i jorden. Inte inåt med fötterna! Håll fötterna raka, precis på repet!

Nu mäta vi afståndet från byggningen på den här sidan, så att det blir lika långt som till första kätten. Härifrån mäta vi ett lika långt afstånd som från byggningen till Annas kätt bredwid rönnen. Nu hafwa vi en fyrkant. Vi dela fyrkanten i två lika stora delar genom att göra en rak väg ned till stranden, så bred att två personer bekvämt kunna gå i bredd och man kan skjuta en skottfärva derpå, utan att skada hänkarna. Sålunda hafwa vi två kwarter. Sedan mäta vi ut en lika bred väg, så att den forfar den första. Nu är trädgården delad i fyra kwarter. Kom nu, Lisa, så mäta vi ut en väg rundtomkring hela trädgården. Anna och Mina gräfwa upp de vägar vi stackat ut. Beffa och Lisa trampa upp linjerna på repet. Jag skall taga lilla Matti, han skrifer derinne."

"Tack, pastoriskan, Lisa tager honom nog, han skrifer efter sin wälling."

"Lisa får hemta hit pojken och wällingen, så fätter jag mig här på bänken och matar honom medan jag hwilar mig."

"Det war dumt att pojken skulle komma i sommar", jade Anna muntert, "just när jag tyckte att Beffa war så stor att wi kunde börja med trädgården. Men", tillade hon skrattande, "de fråga ej efter om det passjar att komma."

Pastoriskan klappade den lilla feta pojken, och såg wänligt i hans klara ögon. "Han ser ut som en äppelblomma", jade hon, "han skall få bär och annat godt, och lära sig trädgårdsarbete från första året i sitt lif."

"Nog skall jag sköta honom och trädgården med", jade Lisa hurtigt. "Man skall bara inte pjåka med dem."

Pastoriskan och Anna skrattade hjertligt åt lilla hyster Snusförnuftig.

Antti hade satt sig på difeskanten för att röka en pipa och låta häften pusta en smula. Han kunde se huru de arbetade der hemma och kände sig litet skamsen och litet smickrad öfwer att sjelfwa prestfrun bråkade för honom och hans torp. Alla, som gingo förbi, stannade för att åse hwad som nu föregick på Terwola. Några frågade också Antti derom.

„De kunde behöfwa ett karlatag“, tänkte han och såg på åkern han höll på att plöja. „Det här hänger nu inte på lifvet, om det blir färdigt i dag eller i morgon. Jag kan hålla på litet senare på aftenen. Prestens fru arbetar själf i min trädgård, det går inte an.“

Så tog han kaljabyttan och wandrade hemåt med långsamma steg.

„Will du ha kalja, så kan Mina gå och tappa åt dig“, ropade Anna.

„Ja, gå du, Mina, så tager jag spaden under tiden“, Antti tog några duktiga tag, ty han war en rasf arbetare. „Jag tänkte“, sade han förlägen till sin hustru, „att det är nu inte så brådtom med plöjningen . . . om jag skulle hjälpa pastorfskan med det tyngsta arbetet.“

„Ja, kom du! Pastorfskan, pastorfskan, nu så wi karlshjelp. Antti gräfwer upp gångarne åt oss.“

„Det är ju förträffligt“, svarade pastorfskan, „då kommer arbetet att gå dubbelt så fort.“

Då Mina kom med kaljabyttan, sade Antti: „gå du, Mina, och spänn ur hästen, ställ in honom i stallet, sedan du wattnat honom, och lägg ett fång hö framför honom.“

Mina sprang glad bort till åkern. Hon såg nog hurdana tag fadren tog med spaden och gladde sig åt att det nu skulle gå så bra.

„Swar skola bärbuskarne planteras?“ frågade Lija. BARNEN intresserade sig naturligtwis mest för fruktträdgården.

„Bärbuskarne plantera wi som en häck rundt omkring hela trädgården“, svarade pastorfskan. „När wi delade buskarne i prestgårdsträdgården, lade jag af åt er en hel hop som kan planteras nu genast, men sedan skaffa ni årligen några buskar till eller dela de gamla. Alla slags bärbuskar planteras antingen på våren eller i medlet af September i bänkar, som böra vara 45 centm. djupa och 120 centm. breda med 180 centm. afstånd emellan hwarje buske. Wid buskarnas skötjel bör iakttagas: 1:o att bänkarna hållas fria från ogräs; 2:o att alla grenar, som uppnått 5 till 6 års ålder, bortskäras, emedan frukten å dessa börjar bli liten och dålig; 3:o att se till det buskarna hållas öppna

och glejsa, på det jolen må få verka på bären. Kära Lisa, inom några år får du äta bär från egen trädgård och mor kan koka stickelbär med sirup till vintern och torra svartbär, utaf hvilka man kokar ett mycket godt té. Det är hälsofamt att dricka när man förkyllt sig eller annars kommer hem frusen och trött."

Lisa slickade sig om munnen och såg belåten på Pekka.

"Blifwa äpplena färdiga redan i sommar?" frågade Pekka blygt.

"Nej", svarade pastorfskan vänligt, "så fort går det inte. Du blir inte heller karl på en sommar. Du måste äta, dricka, sofva och växa många vintrar och somrar innan du blir så stor som din far. Äppelträden måste få solfken och regn om sommaren och så hvila de under vintern, och sålunda växa de och bli stora, få blommor och frukter."

"Men huru kunna de äta? De ha ju ingen mun", sade Pekka.

"De suga musten ur jorden med fina rötter och fasten går upp i stammen, i grenar, kvistar och blomknoppar."

Lisa började sjunga om "Gretas blomma" ur "Natirens bok".

"Jag har en liten flicka,
Som mycket törstigt är,
Hvar dag så får hon dricka
Och ständigt mer begär.
Hon står med sina fötter
I krukans med dess fat,
Med sina späda rötter
Hon suger der sin mat."

III.

När gångarne woro uppgrädda, sade pastorfskan: "nu mäta wi ut bänkarne. Under sommaren, någon ledig dag, för Antti sedan sand på dem, det ser tresligare ut och hindrar ogräset att spira upp."

„Nog skall jag föra sand“, skrek Pekka. Han hade misshelåten trampat af och an och varit i vägen för alla, utan att ha något att göra. „Jag vet hvar sandgroppen är. Den är alldeles nära, bakom Venamajas stuga.“ Och han sprang glad efter sin kärva.

Antti skrattade jällan, men nu måste han göra det. Tanken att pojken skulle släpa sand i den lilla kärvan, som kanske drog ett par kappar, var så löjlig, att han måste skratta. Men Pekka trasslade redan ut genom porten.

Lisa hade icke tid att vara häst. Hon mätte ut bänkarne med pastorflan och Mina. Anna hjälade med middagsmaten och Antti förde gödsel med skottkärvan från komposthögen. Då Anna kom ut igen, visade pastorflan huru man skall taga upp bänkarne.

„Så mycket besvär och arbete som vi nu haft, blir det naturligtvis ej alla år“, sade pastorflan, „då äro gångarne färdiga och bänkarne utmätta. Det gäller då bara att gödsla och wända jorden och draga upp fåror för fjadden.“

Bänkarne göra vi 120 centim. breda. Gångarne emellan dem 30 centimeter breda.“

När gödseln blifwit utbredd började Antti, Anna och Mina wända jorden. När detta war gjordt, återgick Antti till sitt arbete på återn, ty nu war det tyngsta arbetet öfverståndet.

Bänkarne sågo jemna och nätta ut, när Mina och Lisa krattat dem.

Pastorflan hade emellertid radat upp alla fröpåsarne på bänken.

„Jag har nu köpt frö för 2 mk. Du tycker kanske att det är mycket pengar, Anna, men i höst skall du få se huru mycket du får igen.“

Gwitfål	10 gr. — 50 p.i.
Spenat	20 " — 20 "
Rålrot	10 " — 15 "
Morot	10 " — 10 "
Rödbetor	10 " — 10 "
Rädisor	10 " — 10 "
Rättika	5 " — 5 "

Persilja	5 gr.	—	5 p.i.
Dill	5 "	—	5 "
Sockerärter	320 "	—	35 "
Bönor	320 "	—	35 "
	Summa	2: 00	p.i.

Rosfrö har du, och småningom kan du sjelf börja samla åt dig frö till ex. af dill, ärter, bönor, rädisor och annat."

Nu börjades sådden. För spenat, persilja och dill samt morötter, rädisor och rödbetor drogös sex fåror på hvarje bänk, sålunda att man först mätte ut en rak linje med repet och sedan fördjupade den med en spetsig, grof stör.

"Då plantorna komma upp", sade pastorfskan, "måste både rödbetor, morötter, rättikor och rädisor gallras, så att de ha godt rum att växa."

Till ärter och bönor drogös fyra fåror på hvarje bänk.

"Då ärtplantorna blifwit 2, 3 cent. höga, måste ärterna störas", underwisade pastorfskan, "men innan de störas måste de kupas, på det de sedan må växa stadigt; likaledes måste bönorna störas och kupas innan de blomma. Bönorna behöfwa ganska långa stövar. Ärterna kunna på bänkens yttre sidor hafwa stövar, men midt uti bänken, emellan andra och tredje raden, ställer man björkris eller ruskor."

I den sára rädissfröen såddes, lades aska, på det de skulle blifwa fastiga och icke ansättas af mask.

Då ärterna såddes, fick Lisa först wattna såran genom sprutkannspipen, från hwilken silen blifwit borttagen. I såran ströddes aska och så börjades sådden. Pekka kände sig fullkomligt lycklig när pastorfskan gaf honom en 10 centimeter lång sticka och wisade huru han skulle lägga ärten i såran, trycka litet till den med fingret, och sedan mäta ut afståndet med stickan till nästa ärt. När ärterna woro sådda, fick han hjelpa Mina och Lisa att täcka såran genom att skjuta mulden från kanterna af såran ihop och packa till den med handen.

"Och nu, Anna, måste du skaffa dig en liten trädgårdsbok, så att du wet hwad du har att göra hvarje må-

nad. Det finnes en billig trädgårdsbok för folkskolan och från lånebiblioteket får du en liten bok som Folkupplysningsförsamlingen har gifvit ut. Den heter „Om trädfruktodling i Finland“ af Alexandra Smirnowff. Den kostar bara 50 penni, så att kanske kan du framdeles köpa den själf, för att kunna sköta dina äppelträd.“

„Ja, pastoriskan försöker nu tala med Antti“, sade Anna med en skämsk blinkning, „kanske han köper en, när han fått trädgården i sitt hufvud. Jag är bara rädd att grönsakerna inte bli använda om wi ej få sommargäster, ty Antti äter hvarken spenat eller rabarbergröt eller någonting. Han skulle säga att det är gräs. Inte har jag fått honom att sticka en swamp i sin mun, om jag och stekte och lagade den huru som helst.“

„Det är ofta så med äldre personer“, sade pastoriskan, „de kunna eller rättare wilja ej lära sig äta det de ej äro wana wid. Men barnen lära sig nog. Och du själf, Anna, åt ju förr sådant i prestgården.“

„Ja, pastoriskan kan ej tro hwad jag gläder mig åt kålsoppan! Och, kära pastoriskan, huru jag brukade skrapa barnens tallrikar, när de ätit spenat och bönor. Ja, nog äter jag!“

„Så tror jag wisst att Antti skall äta morotspannkaka, kålrotslåda och kålsoppa med fårkött eller släsk, snålsoppa och kanske också sockerärter.“

„Hwad skola wi göra med de här bänkarne?“ frågade Anna.

„Här skall du ha fleråriga växter; rabarber, gräslök och ett par isopbuskar.“

„Jag har läst om isop i bibeln“, sade Lisa.

„Och hwad gör man med isop?“ frågade Anna.

„Man torkar bladen“, svarade pastoriskan, „och kokar té på dem, det är bra för hosta. Du kommer att spara in många tjugufempennislantar när du ej behöfwer köpa droppar från apotheket.“

„Nå, det skall jag tala om för Antti“, sade Anna glädtigt, „han är så orolig, att wi ska komma till tiggarskafwen med vår trädgård.“

„Gräslöken har du till fiffås, af rabarberbladen kan du koka spenat, och gröt af stjekarne.“

Hela dagen hade gått till trädgården, men så war också hela sådden gjord, utom bönorna, hwilkas plantor äro ömtåliga för köld, och hwilka ej kunna sås förr än i juni, då man ej mera har att befara nattfroster.

„Det du nu har att göra, Anna, är att se till att trädgården blir wattenad, om långwarig torka inträffar. Men i onödan bör man ej wattna, och ärter och bönor alls icke, efter det de kommit upp. Sedan är det att hålla ogräset i styr. Det är en mycket wigtig sak. Så snart plantorna bli så stora att man säkert urfiljer dem, rensas ogräset bort efterhand som det wisar sig. Men detta måste göras försigtigt, så att man ej rubbar det sådda, och grundligt, så att man rycker upp hwarje strå med roten. Det tjenar till ingenting att bryta af ogrässträen, de wära då bara bättre och snart får man göra om samma arbete. Aldrig må man låta ogräset wäxa tills det blommar, ty då får det sig sjelf och sista willan blir wärre än den första.“

Pastorskan hade ätit middag på Terwola. Anna hade kokat förträffliga färska abborrar och potatismjölswälling. Men nu måste pastorskan gå hem, ty flockan war redan åtta på kwällen.

„Pastorskan har nu haft så stort besvär för oss“, sade Anna, „wi skola sedan alla komma på talkko till prestgården, när det behöfs.“

„Kanske det behöfs sandsläpning“, sade Antti. „Beffa kommer nog med sin kärva.“ Och åter skrattade den allwarfamme mannen ett tyst, hjertligt skratt, medan han slätade den lille sonens lurfwiga hufwud.

Under sommarens lopp war det Annas och barnens gladaste stunder, då de arbetade i sin trädgård. Anna hade ej så mycket tid, hon hade göromål både på åker och äng, sitt hushåll och handarbete, men ibland om aftnarne slog hon sig lös och hjälpte Lisa att sätta käl och kälrotsplantor, att sedan efter en tid kupa dessa plantor och att störa bönor och ärter. Lisa, som war för liten, att användas wid jordbruket, och dessutom måste se efter lilla Matti, war den som gjorde det mesta. Hon hängde upp ett groft lakan emellan tvenne träd och söfde pojken der, och medan han

jöf, rensade hon ifrigt eller gallrade morötter och rödbetor. Då Matti war waken satte hon honom bredwid sig och gaf honom några små stenar och blommor att leka med. Till och med sin kära gamla lappdocka gaf hon den lilla brodern, för att få honom att wara stilla och nöjd. Då Anna emellanåt kom från åker och äng för att se till henmet eller hemta kaffe, gladde hon sig öfwer att se barnen i nyttig werksamhet. Förut hade de warit så benägna att springa ned till bryn der de bara lärde fjelfswäld och förstörde sina kläder. Lilla Pekka, som förr hade barns wanliga lust att plaska wid stranden, bar nu öförtrutet watten åt Lisa till kälrotsplantorna eller släpade bort ogräs med sin lilla kärra till hörnet bakom fårkättan, der Anna anlagt en ny komposthög. Sandsläpningen räckte också så godt som hela sommaren. En dag då Antti talade om att hemta ett par lafs med häst, började Pekka gråta så bittert, att far måste löfwa att låta gossen ensam utföra detta arbete.

För Lisa och Pekka war det tålamosdspröfwande att allting wäxte så långsamt. Ärterna och spenaten läto ej länge wänta på sig, men barnen woro öfwertygade om att det aldrig skulle bli något af persiljan och morötterna. Deras största fröjd war rabarbern, som utweklade stora, präktiga blad nästan hwarje dag; och ett par gräslökstorfwor, som pastorfkan hemtat dem från prestgårdsträdgården. Emellanåt på söndagseftermiddagen brukade de tigga några strån af modren att lägga på smörgåsen. Sedan stodo de i porten och mumjade belättna på sitt rara mellanmål. När andra barn gingo förbi, berättade Pekka att löken war från deras egen trädgård. En särskild gunst war det då att få bita en bit af smörgåsen och de främmande barnen sprungo hem för att bedja sina föräldrar, att också de skulle få en så wacker trädgård, som Terwola torpbarnen hade.

IV.

Denna sommar hade två unga folkskolelärarinnor hyrt den nya stugan på Terwola torp.

Redan det första året pastoriskan bodde på prästgården, hade hon gifwit Anna några röda och hwita törnrosbuskar, af hvilka det fanns hela skogar i den gamla prästgårdsträdgården. Följande sommar gaf hon narcisslökar samt några bellis-, pensé- och aurikelpantor, hvilka alla äro mångåriga och öka sig hastigt. Det fanns därför redan den nättaste lilla blomsterträdgård under fönstren ofwanom köksträdgården, samt några syrenbuskar ofwanom gräslindan der Anna blefve sina väfwar. De unga lärarinnorna sutto gerna med sitt arbete eller en bok på bänken under syrenbuskarne eller under den stora lummiga björken. Det fagnade dem mycket att se barnens slitiga arbete i trädgården. Mången gång gafwo de goda råd eller en välkommen handräkning. Anna war stolt öfwer att denna sommar kunna taga gräslök och persilja från egen trädgård till fisktåsen, dill till fårköttet, färsk potatis Jakobsdagen och lärarinnorna berömde hennes spenat, sockerärter och rabarbergröt. Pastoriskan hade nemligen en wacker dag kommit till Terwola med ett litet skrifwet häfte i handen.

„Nu, Anna“, sade hon, „när du har trädgård, måste du lära dig laga mat af det du sått och planterat. Här har jag skrifwit upp åt dig några enkla rätter, som hwarken kosta mycket besvär eller penningar.“

Det war efter denna lilla bok, samt efter den som pastoriskan tidigare gifwit henne ¹⁾, Anna tillredt maten för sina sommargäster. Antti hade ganska riktigt ej ens smakat på de goda sakerna, men barnen lärde sig snart tycka om både ett och annat. Pastoriskan hade rätt då hon förmodade att Antti skulle gilla kålsoppa som kokats på fårnacke. Han satte i sig ett duktigt fat och slickade skeden efteråt.

En gång, mot slutet af sommaren, sade mor, att någon bestämdt varit och tagit morötter. Der war sotssteg emellan hankarne och tomma hål efter morötter, som blifwit uppdragna. På vägen till porten låg blasten kastad. Pekka blef så häpen och bedröfwad häröfwer, att han lade skeden på bordet och lemnade sin wälling orörd. Men Liza sprang ut för att se på den skada tjufwen gjort och mumlade: „nä,

¹⁾ Se Finsk Kvinnoförenings allmännyttiga bibliotek n:o 1 „Pastoriskan och Terwola torp“.

nå, kanske få wi reda på det ännu". Lisa företog sig att waka öfwer sin kära trädgård och taga reda på tjufwen. En dag när gossen sof inne i stugan, satt hon med sin sticlstrumpa bakom en stor buske derifrån hon kunde öfwer-skåda hela trädgården. Föräldrarna, Pella och Mina woro ute på rågåtern nära torpet. Då såg Lisa en lång pojke smuga öfwer gårdesgården åt prestgårdssidan, der hästhagen låg. Lisa kastade strumpan ifrån sig, men satt tyst som ett möss. Pojken klef tvärs öfwer spenatbänkar och rödbetsland raft fram till morötterna. Han ryckte hastigt upp fem, sex stycken och skyndade bort samma wäg, sedan han raffsat till sig en mängd sockerärter, så att långa stänglar rycktes upp med rötterna. Då sprang Lisa blirtsnabbt efter honom och skrek förbittrad: „jafså, det är du som är tjufwen! Sjy skam!"

Pojken knuffade henne ifrån sig med ett försmädligt skratt, men Lisa hängde sig fast wid hans ben och ropade: „far, far, kom hem! Här är tjufwar!"

Pojken slog henne med morötterna, ref henne i håret och försökte slita sig lös, men slickan hängde fast som en kardborre.

„Far, far, kom och tag fast tjufwen!" skrek hon af alla krafter.

Nu syntes Anna i porten, hon kom för att hemta kaffe.

„Hwad går åt dig? Hwarför skriker du?" ropade hon.

„Det är Jonas som stjal våra morötter, Peltola Jonas," swarade Lisa gråtande, „och se huru han ryckt upp våra ärter med roten! Sjy skam!"

„Släpp lös honom, Lisa", sade modren, medan hon sjelf tog ett kraftigt tag i gossens arm.

„Tänker du på hwad du gör, Jonas?" sade hon allwarfamt, „du, en förmögen hemmanssegares son, förstör hwad fattigt torparfolk sått och planterat."

„Enligt lag får man taga rosivor när man går förbi", sade pojken trotsigt.

„Det är alltid synd och skam att taga något utan lof", sade Anna strängt, „om det sedan är rosivor eller morötter. Det står inte i katekesen någon åtskillnad på hwad man tager. Lemna morötterna och ärterna och gå din wäg. Och akta dig att göra om det, eller skall jag skaffa dig ett

duktigt kok stryk af din far, ty jag wet nog att han ej tål att hans äldste son går omkring och stjäl."

Pojken lomade af både flat och förargad, men Liza ropade efter honom: „skaffa dig en egen trädgård, så behöfwer du ej titta efter andras goda."

„Ja, det skall jag göra", skrek Jonas förbittrad medan han klef öfwer gärdet, „och tio gånger större än din skall den blifwa!"

Pastorskan hade en gång sagt att andra i byn nog skulle följa exemplet och anlägga åt sig trädgårdar. Detta yttrande kom den lilla flickan nu ihåg och brast ut i ett hjertligt skratt. Men Jonas hötte åt henne med knytnäswen innan han förswann bakom albuskarne. Liza samlade upp morötterna och jade helt bestämt att de nu måste användas i bensoppan, eftersom de en gång woro upptagna.

V.

Det war en stor dag när Antti på hösten gräfsde några stora gropar, uti hwilka äppelträden om våren skulle planteras. Det war ett äppelträd för hwar och en af familjemedlemmarne och desutom två försbärsträd. Mina, som under wintern gått i folkskola och kunde skrifa, skulle sedan pranta på en liten brädlapp äppelsorten, när trädet planterades, och på hwems namn det jattes.

Pastorskan hade åter den dagen kommit till Terwola och förklarade för Antti, som war helt intresserad, sedan han sett hwad trädgården afkastat redan första året, ett och annat om fruktodling¹⁾. „Groparna beredas för planteringen hösten förut. Deras storlek låter man bero på jordmånens beskaffenhet. Är matjorden god och djup, så är 1½ meters widd i genomskärning och 60 centm. djup tillräckligt. På mager,

¹⁾ Se „Om trädfruktodling i Finland" af A. Smirnow. Folkupplysningsförsamlingens skrifter. Rittonde ärgg. Första häftet, sid. 38, samt i 1893 års almanack „Några råd huru fruktträd skola planteras".

lös jordmån göras de något djupare, och lägges då halfmultnad lerjordstorf samt litet kalk på botten. Har man förmultnad grästorf att breda derpå, bör detta ske. Den jord man upptager ur groparna lägges bredvid, för att af luften och vinterkölden bearbetas och följande år kan den blandas med den goda jord man tillför träden.

På våren, då kälen förswunnit och „jorden reder sig“, widtager planteringen, som verkställes af twenne personer, af hwilka den ena håller tillingen, medan den andra fyller jorden kring rötterna o. s. w.

För plantering wäljes en lugn, helst mulen, fuktig dag; men allt det der får du läsa i trädgårdsboken i vinter, kära Antti. Wi skola beställa af trädgårdsmästaren på herrgården några goda, lämpliga äppelsorter, som mogna här hos oss, t. ex. „Swit Astrakan“, „Wiginiskt rosenäple“ och „Grågylling“. Den sistnämnda är en s. k. vinterfrukt, som mognar i December och är för sin wackra röda ytans skull lämplig att pryda julgranen. Du må tro, Antti, dem komma Pekka och Matti att tycka om“.

På hösten när allt war skördadt, de sista morötterna woro upptagna och, likasom rödbetorna, förwarade i torr sand i potatisgropen, såg allt så tomt och ödsligt ut. Då sade Lissa:

„Hå, hå, ja, ja, nu få wi ej arbeta i trädgården förr än i nästa vår.“

„Wänta litet, min flicka“, sade pastorikan, „ännu är det ej alldeles slut. Nu skola ärtkäppar och bönstörar ställas upp i klunga, så att de ej ruttna och brytas af. Så skall ogräset omsorgsfullt renjas bort och föras till komposthögen. Torra löf räffas bort från gård och trädgård och föres äfwen till komposthögen. Ni har fullt upp att göra innan jorden fryser.“

Barnen togo uti med iswer och modren hjälpte, då hon hade tid. Pekka hade en egen liten räffa aspassad efter hans storlek och med den räffade han oförtrutet och släpade löf och ogräs i sin kärva eller bar dem i en korg på ryggen, som han såg de andra göra. Lilla Matti, som under som-

maren lärt sig roa sig på egen hand medan syster Lisa arbetade, satt tygt och snäll, wälombonad med schalar i en korg eller i sin wagga i stugan. Anna sade skrattande till pastoriskan att Lisa uppfostrat honom.

„Mina, stackare, gick och kånkade på Bekka precis hela dagen och hade knapt tid att sticka ett par wantar om året, och swankryggig har hon blifwit deraf. Men Matti har fått lof att vara nöjd.“

„Det har både Lisa och Matti godt af“, sade pastoriskan.

„Det medger jag gerna“, sade Anna glad, „och det är en god sak som trädgården åstadkommit.“

„Nå, Bekka“, sade Antti en afton på senhösten, „du skall wäl ha ett statet omkring trädgården, så att korna ej komma och äta upp dina morötter, och hönsen krassa fröna ur jorden.“

„Ja wisst“, swarade Bekka, „men då skola wi göra det ända ned till sjön, ty så stor sade mor att trädgården blir med tiden.“

„Åhå!“ sade far.

För billigt pris fick Antti ribbor från patronens såg och så satt han under de långa mörka höst- och vinteraftnarne och morgnarne och lagade spjelor till statetet. Bekka hade så gerna hjälpt till, men far sade att han war för liten. Då föreslog mor att pojken skulle få tälja ärtkäppar, blomkäppar och etiketter till trädgårdsbänkarne, d. w. s. små brädlappar, på hvilka det står skrifwet hwad man sått i bänken. Så täljde han pinnar till räfforna, rensade ärter till utjäde och hade full sysförsättning hela wintern.

Då war det trefligt att se Terwola stugan. Mor och Mina spunno lin eller ull. Lisa stickade wantar och strumpor eller läste någondera af sliedorna högt ur nya testamentet eller ur Boken om vårt land eller tidningen.

Emellanåt, under julserien, kommo prestgårdsbarnen redan tidigt på eftermiddagen med skidor och kälkar, och alla barnen roade sig en stund på de präktiga backarne omkring torpet. När det blef mörkt, hjälpte Niils Antti att tälja spjelor, Meri nyttade garn och Vina, prestens äldsta dotter åtog sig att läsa högt. Hon läste som en hel skolmästare och kunde så nått förklara swårare ställen för de mindre barnen. Gästerna trakterades med wattlingon eller rosowor.

När flokkan blef half åtta bjöd Anna på bärgröt, och så stidade prestgårdsbarnen hem i det klara månskenet. Men Beffa drömde att han bjöd sitt främmande äpplen, så stora som lilla Mattis hufvud.

Tillägg till berättelsen „Terwola trädgården“.

Wäxlernas tillredning.

Rål.

Ett enkelt sätt att använda kål är att skära kålen i flystor eller strimlor, hvilka läggas i kokande watten att koka i två timmars tid tills de äro mjuka. Litet smör samt salt tillägges. Ätes med stekt släsk eller kött.

Rålsoppa. Man kokar soppa på färskt nötkött, t. ex. slagsidor, eller fårkött, t. ex. nacken, eller också färska swin-köttben. Till 1 $\frac{1}{2}$ kilo kött tages 3 liter watten. Ett kålhufvud skäres i strimlor. I en gryta brynes ett skedblad smör eller flott. Kålen ilägges, får, i det den omröres, brynas en stund. Derefter påspädes litet af det kokande köttspadet och kålen får stå och koka och mjukna under lock i 3 eller 4 timmars tid, allt under det man späder till af köttspadet. Några pepparkorn, en näsve mejram och litet salt tillsättes.

Rålstufning. Kålhufvudet skäres i flystor och kokas i kort spad till mjukt. Då afredes stufningen med litet smör och socker, samt hwetemjöl, wispadt i kall mjölk. Will man ha mjölkfåll till soppa, ilägges mera mjölk.

Brynt fäl. Ett helt fälhuswud lägges i kokande watten att koka en kwart timme. Wattnet slås bort. Rålstocken tages ut med en knif. I det hål som deraf uppstår, lägges litet smör och en sked sirup, några pepparkorn och ett lagerbärsblad. Rålen kokar på swag eld omkr. två timmar, tills den är mjuk. Krydderna kunna bortlemnas.

Kålrötter.

Kålrötter kunna användas på många sätt. De kunna stekas ofskalade i bakugn efter det man gräddat bröd. Så kan man skala dem råa, skära dem i bitar och koka dem i watten. Äfwen kan man, då kålrötsbitarne äro halfmjuka, slå bort wattnet och steka dem med släskstiswor eller smör, tills de blifwa mjuka.

Kålrötslåda. Då kålrötterna kokat mjuka, stötas de fina. Man ilägger litet smör och finstött ingefära (kan bortlemnas); smeten slås i en smord bleckform eller stekpanna och gräddas i ugn.

Kålröttsstufning. Kålrötter skäras i tärningar och kokas mjuka. I spadet lägges litet smör och hwetemjöl. Eller ock kan man afreda stufningen med hwetemjöl och mjölk.

Kofwor kunna tillredas på samma sätt som kålrötter.

Morötter.

Morotsstufning. Morötter, wäl sköljda och skrapade, skäras i tunna stiswor och läggas i kallt watten att

koka. Då de äro mjuka, afredes spadet med litet hwetemjöl och smör.

Morotspannkaka. Kofta morötter stötas fina. Man ilägger litet socker eller smör, mjölk och hwetemjöl samt ett ägg. Smeten slås i en smord blecklåda eller stekpanna och gräddas i ugn som pannkaka.

Sockerärter.

Sockerärtsfidor renjas (d. w. s. man tager med en knif försigtigt bort stjelfken wid hwilken fidan fasthänger i stängeln, och afdrager den dermed följande tråden ända till andra ändan af fidan). Sedan läggas de i kokande watten att koka tills de blifwa mjuka, men så ej gå sönder. I spadet lägges litet smör och hwetemjöl, som får koka ungefär 10 minuter, så att det blir en tunn sås. Man bör ej koka ärterna i för mycket watten, men om man behöfwer späda, bör det ske med kokande watten. Stufningen kan ätas med stekt fisk, färskt kött, salt eller röft skinka eller nötkött.

Snålsoppa

(färsf ärtsoppa).

Färska åkerärter spritas. Morötter tvättas wäl, skrapas och skäras på tvären i tunna skifwor. I liter ärter och $\frac{1}{4}$ liter morötter läggas i kokande watten. Då de äro mjuka, iläggas litet smör och socker samt finskuren färsk persilja. Soppan afredes med litet hwetemjöl, wispadt i

kall mjölk. Man kan också afreda soppan utan mjölk, genom att wispa hwetemjöllet i soppanns eget spad.

Rådisor och rättifor

ätas råa med salt.

Spenat.

Spenatbladen sköljas väl och läggas att koka i kokande watten. De få koka 10—15 minuter. Spadet hälls bort. Spenaten lägges i en hackho. Till $\frac{1}{4}$ kilo blad (vägda innan de kokat), tages 2 matskedar hwetemjöl som lägges på spenaten, hwarefter den hackas så fin som möjligt. I en kastrull smältes en sked smör. Spenaten ilägges, 1 kopp mjölk tillsättes och, då stufningen kokat upp, 1 sked jocker eller sirup.

Rabarberspenat tillredes på samma sätt som spenat. Fordrar litet mera sirup än wanlig spenat.

Spenat torkas i swag ugnswärme. Då bladen äro så torra att de skramla, krossas de fina med fingrarna och förwaras på tort, warmt ställe i papperspåse.

Torkad spenat. En matsked smör, 2 koppar mjölk. När mjölken kokar, wispas en kopp spenatmjöl blandadt med en kopp hwetemjöl. Sirup efter smak.

Bönor.

Stufwade bönor. När skidorna äro fullmogna, men ej öfvermogna, d. w. i. medan bönorna i skidan ännu äro helt späda, skäras skidorna i strimlor eller bitar på tvåren, och läggas i kokande watten att koka tills de blifwa mjuka. Då afreder man spadet med litet smör, socker och hwetemjöl. Eller slår man bort spadet och afreder stufningen med litet smör, hwetemjöl och mjölk. När detta kokat, iläggas litet sirup.

Bönor till wintern. Innan skidorna blifwit tjocka, skäras bönorna i bitar och läggas hwarfvals med salt i en ren bytta. Ett rundt bräde pålägges och en sten användes som tyngd. Förwaras på ett ställe der de ej frysa. Innan man begagnar dem, sköljas de wäl i ljumt watten och få ligga en timme eller två i kallt watten, så att de ej äro för salta.

Rabarbergrot.

Rabarberstjellkar skalas och skäras i tums långa bitar. 1 liter rabarberbitar läggas i $\frac{1}{2}$ liter watten att koka. Då de kokat sönder, iläggas en kopp socker och i gröten wispas 3 skedar potatismjöl, förut upplöst i kallt watten.

Äppelgröt.

Skalade äpplen, från hwilka man borttagit fröhusen, läggas att koka tills de blifwa mjuka. Då iläggas en kopp

risgryn samt litet socker eller sirup. Då grynen blifwit mjuka, är gröten färdig. Äppelgröt kan också kokas med mannagryn eller afredas med potatismjöl, såsom rabarbergröt.

Äppelsoppa.

Skalade äpplen eller äppelskal kokas tills de blifwa mjuka. Spadet afredes med litet potatismjöl samt socker eller sirup efter smak. Om soppan är kokad af äppelskal, bortsilas skalen, innan man ilägger sirup och mjöl.

Äppelkaka.

350 gram mjukt rågbröd riswes på rижern. 425 gr. äpplen kokas med en bit kanel och en half kopp socker, tills de blifwa mjuka. I en med smör smord bleckform lägges ett tums tjockt lager bröd, derpå lika mycket äppelmos, derpå åter bröd, tills lådan är full. Öfversta hvarfwet måste alltid vara bröd. Har man råd att lägga några smörbitar emellan, blir kakan bättre. Sirup kan användas i stället för socker.

Sås till färsk fisk.

Litet smör och hwetemjöl wispas i fiskepad. Finhackad gräslök eller persilja iläggas att koka 10 minuter.

Sås till färskt färfött.

3 föttspadet iwispas litet hvetemjöl, en tesked smör och två rågade matskedar finhackad dill.

Användning af bär.

Att förvara krusbär öfver vintern. Till 4 liter krusbär tages $\frac{1}{2}$ liter sirup och en kopp watten. Kokas tills bären blifwa mos, hwartill åtgår flera timmar, omröres omsorgsfullt, så att bären ej brinna i botten. Förvaras i glasburk eller stenkrufa och hålla sig hela vintern.

Svarta winbär, hallon och blåbär torfas i svag ugnswärme på spjell, på hwilka man förut utbredt papper. Förvaras i papperspåsar på tort ställe. Af dessa bär kan man koka soppa, gröt eller kräm. Man afredet spadet med potatismjöl, upplöst i litet kallt watten. Af svarta winbär och hallon kan man koka mycket godt och hälsosamt té.

Rödbetor.

Rödbetor tvättas väl, läggas i kallt watten att koka, tills skalet lätt kan afdragas. Då uppläggas de i ett fat att kallna. Sedan borttages skalet, rödbetorna skäras i tunna skifvor och nedläggas i en stenkrufa. God ättika kokas med en liten smula salt och hälles het på rödbetorna.

Drufan öfvertäcket med en tallrif. Ätes till fötträtter. Kan också användas till sillsalat, finhackad tillsammans med kokta potåter och morötter, salt ströming (eller sill), kallt, kokt eller stekt färskt kött och en rödlöf. Allt finhackadt. Ätes med ättika och grädde, om man har.

På Finsk Kwinnoförenings förlag utkommen
litteratur:

Finsk Kwinnoförenings småskrifter.

- I. Den finska kvinnans rättsliga ställning. Af En Jurist. 1895. Pris 20 penni.
- II. Om kvinnans ställning. Af teol. prof. Johannes Weiss. Öfversättning. 1896. Pris 20 penni.
- III. Om den kristliga uppfattningen af kvinnans frigörelse. Af C. Hofstrup. Öfversättning. 1896. Pris 20 penni.
- IV. Hvad är kvinnofrågans slutliga uppgift? Af Elisabeth Löfgren. 1898. Pris 10 penni.

Finsk Kwinnoförenings allmännyttiga
bibliothek.

- I. Pastorikan och Terwola torp. (Handledning i hemmets wård jemte råd för hushållet.) Af Maria. Pris 35 penni.
 - II. Barnen i Terwola torp. (Några enkla råd i barnavård och barnuppfostran.) Af Maria. Pris 25 penni.
 - III. Den lilla Hönsboken. Af En erfaren Hönsfötare. Pris 25 penni.
 - IV. Borta bra, men hemma bäst. (3 dagens frågor). Af Maria. Pris 20 penni.
- Då minst 6 exemplar af ofwännämnda skrifter rekwireras, erhålles det 7:de gratis.
- Rekwisitioner jemte penningar adresseras till Finsk Kwinnoförening, Helsingfors.

Finsk Kwinnoförenings fröskrifter.

- I. En farlig ored hos vårt folk. Af En prest. Pris 5 penni för två exemplar.
- II. Brända barn. Af Maria. Pris 5 penni för två exemplar.
- III. Bänner och nöjen. Af Maria. Pris 3 ft. för 10 penni.
- IV. Om Fosterlandskärlek. Af J. G. Pris 3 ft. för 10 penni.